

What will our Future be Like?

2 essays in German, 7 in English, 30 in Hungarian language

Edited by

Tibor János Karlovitz

Sozial und Wirtschafts Forschungsgruppe
Großpetersdorf
2023

© Sozial und Wirtschafts Forschungsgruppe, 2023
Editor © Tibor János KARLOVITZ

What will our Future be Like?

2 essays in German, 7 in English, 30 in Hungarian language

(Német, angol és magyar nyelvű esszék)

Editor Dr. Tibor János KARLOVITZ PhD,
Sozial und Wirtschafts Forschungsgruppe

Reviewers

Judit KÁRPÁTI-DARÓCZI PhDDr, Óbuda University, Budapest
Judit TORGYIK PhDDr DrHabil, Kodolányi János University,
Székesfehérvár

Verleger: Sozial und Wirtschafts Forschungsgruppe
Quergasse 11
7503 Großpetersdorf
Austria

ISBN 978-3-903317-11-6

978-3-903317-11-6

Contents

Juhani Laurinkari: Spielraum, der sich für Ungarn mit der Gründung der „Oesterreichisch-ungarischen Bank“ eröffnete	7
Milada Nagy: Entwicklung der israelischen Politik zum Schutz kritischer Infrastrukturen	26
Violetta Rottler: Private Detectives in Hungary: Legal History of Private Investigation Before and After the Political Regime Change in 1989 in Hungary	36
András Bakos: Possible Links Between Leadership Styles and the Development of Knowledge Centres	42
Zoltán Csernai, Péter Négyesi, Réka Racsko: Opportunities for Enhancing Computational Thinking in an E-Learning Environment	55
Péter Négyesi, Zoltán Csernai, Réka Racsko: Attempts to Develop a New Type of Adaptive E-Learning Environment	69
Ágnes Horváth: Multifunctional Universities as Capacity Building Centres for Regional Development of Areas Suffering from Social and Economic Depression	80
András Zelena: Examination of Traumatized Adults: The Acting out	90
Boglárka Bánné Gál, Ágnes Horváth: The Social, Cultural, Economic and Political Issues of Roma Integration in Hungary: A Profound Paradigm Shift is Required	99
Társadalom és felelősség	107
Tóth Attila, Juríková Tünde: Fenntarthatóságra és környezettudatosságra nevelés	109
Dobó Marianna: Klímadöntések helyben: A klímastratégiák készítésének folyamata	115
Szabó Rita: Mi a közös bennük? Társadalmi innovációk a gyakorlatban	123
Dobó Róbert, Polák-Weldon Réka: A deliberáció feltételeinek vizsgálata az intézményesült nyilvánosságban Magyarországon	134
Pintér Tibor, Fenyvesi Éva: Területi különbségek alakulása Magyarországon az elmúlt két évtizedben súlyozott területi GINI-index segítségével	149
Gergely Andrea: Civil önkéntesek motivációi a reciprocitás kontextusában	157

Rostás Sándor: Ökológiai fenntarthatóság, mint növekedési esély az iparban	174
Fodor Kitti, Varga Beatrix: A pénzügyi kultúra és egyes társadalmi tényezők kapcsolata	191
Hogya Orsolya, Horváth Ágnes: Az önkormányzatok szerepe és súlya a szociális szövetkezetek működésében	200
Jogok és lehetőségek	207
Sasvári Péter ¹ , Urbanovics Anna: Az MDPI kiadójú közlemények helyzete: Láttelel az EU27 tagállamában	209
Juhász Ágnes: Hagyományos magánjogi megoldások – 21. századi kihívások	222
Komáromi Éva, Horváth Ágnes: Az államigazgatási feladat- és hatáskörök változása a területi közigazgatás legújabb kori történetében	235
Kollár Csaba: A mesterséges intelligencia megjelenése a biztonsgtudományban	242
Pál Anita Brigitta: A mesterséges intelligencia hatása a társadalomtudományban	257
Történelem és társadalom	267
Tefner Zoltán: A „lengyel zsácutca”. Burián István második közös külügyminiszteri időszakának ellentmondásai: 1918. április 16. – október 24.	269
Olasz Lajos: Kísérlet az írotársadalom háborús „mozgósítására”: A lillafüredi találkozó 1942. novemberében	290
Szóró Ilona: Önszerveződés és kultúraközvetítés: Az Olvasókörök Szövetsége megalakulása (1990)	303
Endrédy Balázs: Teológia és dramaturgia: Ima az <i>Isteni színjátékban</i>	316
Engelberth István: Az orosz-ukrán háború gazdaságföldrajzi megközelítésben	336
Bózsó Péter Tamás: Harmadik világháború narratívák az ukrajnai háború kapcsán	349

Fejlesztés és munkaerőpiac	363
Nyilas Orsolya: Munkaerőpiaci kompetenciák érvényesülése frissdiplomások véleménye alapján	365
Martos János András: A munkavállalók elégedettsége a magyar vendéglátóiparban, különös tekintettel a vezető-dolgozó kapcsolatra	375
Fónai Mihály: „Miért akar diplomát?” A diplomaszerezés motívumainak változásai 2012 és 2019 között	382
Rácz Andrea, Sik Dorottya, Tanító Zsófia: Fejlesztési igénnyel bíró gyermekek és szüleik lehetőségei az állami ellátórendszerben	395
Életvezetés	409
Varga Csaba: Környezeti igazságtalanságok Kelet/Közép-Európában: A kisebbségi csapda	411
Gyulai Anikó, Blaskóné Kozma Dóra, Perge Anna, Kiss-Tóth Emőke: A női lakosság szervezett népegészségügyi szűrővizsgálatokon való részvételének vizsgálata a hátrányos helyzetű régióban	417
Perge Anna, Hankóczyiné Domonkos Judit, Kiss-Tóth Emőke: Felnőtt női lakosság egészségét befolyásol(hat)ó tényezők vizsgálata egy hátrányos helyzetű régióban	427
Rucska Andrea, Lakatos Csilla: Pandémiát követő stresszhelyzetkép a hátrányos helyzetű lakosság körében	432
Lakatos Csilla, Happ Zsuzsa: Párkapcsolati elégedettség a párkapcsolati stressz tükrében	439
Szente László János: „Furcsa módon ez egy titok szerintem, de valahogy őrizzük” – a hosszú és kielégítő házasság kvalitatív kutatása IPA segítségével	448

Hivatkozás:

[Tanulmány Szerzője] (2022). [Tanulmány címe]. In Karlovitz, János Tibor (szerk.), *Wie wird unsere Zukunft aussehen? 2 Aufsätze auf Deutsch, 9 auf Englisch, 16 auf Ungarisch* (pp. [a tanulmány oldalszámái -tól-ig]). Großpetersdorf: Sozial und Wirtschafts Forschungsgruppe.

Az MDPI kiadójú közlemények helyzete: Látlet az EU27 tagállamában

Sasvári Péter¹, Urbanovics Anna²

^{1, 2}Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest

¹Miskolci Egyetem, Miskolc

A tanulmány célja a megafolyóirat-kiadók helyzetének áttekintése az EU 27 tagállamaiban, különös tekintettel az MDPI (Multidisciplinary Digital Publishing Institute) kiadó esettanulmányán keresztül. A mai, jelenleg fejlődő felsőoktatási szféra kutatásorientált és versenyképes hozzáállást követel meg az egyetemektől, ami egyre nagyobb nyomást gyakorol a kutatókra, hogy nemzetközileg elismert folyóiratokban publikáljanak. Különböző akadályok miatt azonban a hagyományos kiadók - főként a Big Five esetén- nem egyformán elérhetőek a centrum és a periféria régióinak kutatói számára, ami a periféria országaiban az MDPI-kiadványok nagyobb arányához vezet. Az elemzés empirikus összehasonlító módszertanon alapul, amely szcientometriai adatokat használ.

Az eredmények rámutatnak arra, hogy a periféria országaiban dinamikusan növekszik az MDPI-kiadványok aránya, az EU 27 tagállama közül elsősorban a közép- és kelet-európai régióban. Az MDPI tudományos értéke és hitelessége azonban ezekben az országokban felsőoktatási és kutatópolitikai szempontból is vitatott kérdés. Az elemzés magyar szempontból tárgyalja az MDPI-vel kapcsolatos kérdéseket. A tanulmányban néhány érvet, köztük az MDPI-kiadványok szerepét a nemzetközi egyetemi rangsorokban való versenyképesség fenntartásában, az APC-díjakat és a magyarországi felsőoktatás közelmúltbeli változásait tárgyalja.

A tudományos eredmények közzélése elengedhetetlen az egyes diszciplínák fejlődése, a meglévő ismeretanyag összegzése, valamint újabb kérdések feltérképezése érdekében. A tudományos közlés domináns formáját a peer-review, szakmailag lektorált és hiteles közlemények megírása és megjelentetése jelenti (Magura, 2019). Ezzel párhuzamosan ezen közlemények a kutatók teljesítményének és munkásságuk értékelésének alapjává váltak. A publikációk száma, a megjelenési helyük minősége, valamint a kiváltott hatásuk szorosan összekapcsolódó, jól mérhető mutatók, melyek a kutatók sikerességét is meghatározzák (Duffy, 2017). A tudományos láthatóság ezzel párhuzamosan kerül szintén előtérbe, mely során már nem csak a közlemények száma, hanem a rájuk érkező hivatkozások száma – ezzel pedig a tudományos hatás is a fókuszba kerül. Ugyanakkor érdemes kiemelni, hogy megjelent a publish or perish elve is (Dani, 2018), miszerint aki nem publikál megfelelő mennyiségben és megfelelő helyre, az elbukik (Juhász & Alter, 2021). A megfelelő hely alatt a legtöbb esetben nemzetközi vonatkozásban a WoS és/vagy a Scopus adatbázisokba kerülő közleményeket értjük.

A tudományos láthatóság és versenyképesség köré csoportosul több nemzetközi szinten számottevő folyamat. Többek között ilyen az ezredforduló óta felértékelődő globális egyetemi rangsorok megjelenése, és ezzel párhuzamosan a felsőoktatás versenyszemléletűvé válása. A nemzetközi egyetemi rangsorokra azonban nem elég felkerülni, a megszerzett pozíciót megtartani és javítani szükséges, ez pedig mára számos intézmény elsődleges céljává vált. A legtöbb egyetemi rangsor három pillér mentén méri az egyetemek teljesítményét, mely pillérek közül a kutatási teljesítmény emelkedik ki jelentőségük szerint (Sasvári & Urbanovics, 2022). E pillér mérése elsősorban a publikációs és hivatkozási számok szerint rangsorolja az intézményeket, valamely nemzetközi citációs adatbázis mentén. A nemzetközi szinten legnagyobb média figyelemre számot tartó rangsorok közül a QS (Quacquarelli Symonds World University Rankings) és a THE Times (Times Higher Education) rangsorok a Scopus (Elsevier tulajdonú) adatbázist, míg az ARWU (Shanghai Ranking's Academic Ranking of World Universities) rangsor a Web of Science (Clarivate Analytics tulajdonú) adatbázist használja módszertanában.

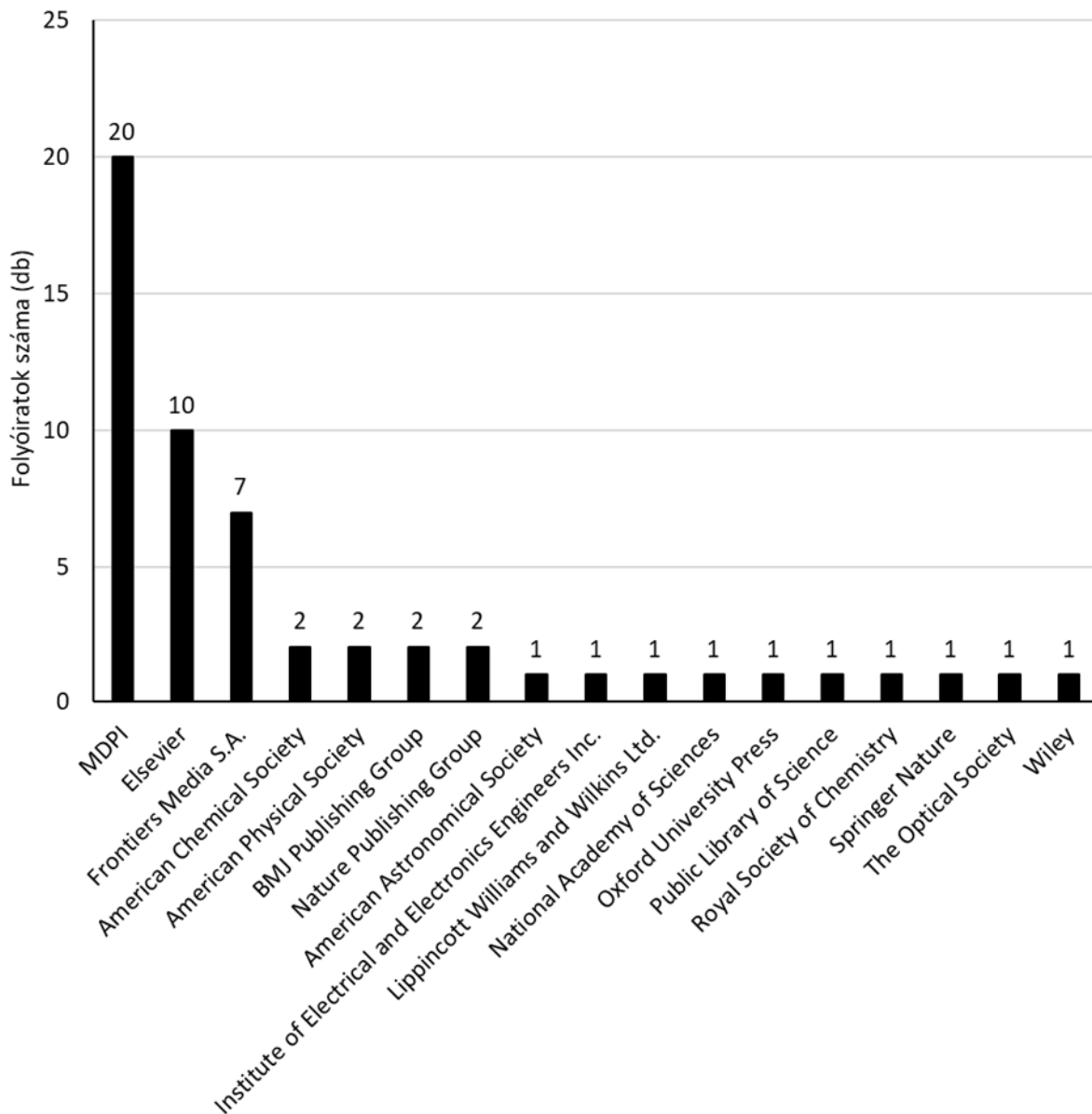
Mindezen folyamat a szerzőket folyamatos publikációs kényszer alatt tartja, ami így teret enged alternatív publikálási szokások kialakulásának és előtérbe kerülésének. Ezek egyike a megafolyóiratok fokozatosan terjeszkedő részesedése a teljes publikációs tevékenységhez képest. A megafolyóiratok kritériumai a következők (Björk & Catani, 2015):

- nagy publikációs mennyiség,
- csak a tudományos megalapozottságra fókuszáló bírálati folyamat,
- széles tudományterületi fókusz vagy multidiszciplináris fókusz,
- nyílt elérés (Open Access) az APC díjak (megjelenési díj) kifizetése után,
- gyors bírálati és megjelentetési folyamat.

A megafolyóiratok és kiadók (1. ábra) körüli kérdésekről széles szakirodalom áll rendelkezésre, melyek a következő témákra fókuszálnak:

- a megjelentetett közlemények növekvő mennyisége (Björk, 2015, 2018),
- a szerzők regionális összetétele (Wakeling et al., 2016),
- a szerzők elégedettségvizsgálata a kiadóval (Solomon, 2014),
- kiadók és szerkesztők meglátásai a folyóiratok működtetésével kapcsolatban (Wakeling et al., 2017b; Wakeling et al., 2017a),
- a bírálati folyamat kritériumai (Björk & Catani, 2016; Spezi et al., 2018),
- esettanulmányok bizonyos folyóiratokra fókuszáltnak (Krüger & Marshall, 2017; Wakeling et al., 2016).

1. ábra. Évi legalább 3000 cikket kiadó megafolyóiratok kiadók szerinti megoszlása 2021-ben

Forrás: Saját szerkesztés a Scimagojr alapján

Magyarországon kiemelten vitatott ilyen kiadó az MDPI (Multidisciplinary Digital Publishing Institute) nyílt hozzáférésű tudományos folyóiratok kiadója. A Shu-Kun Lin által alapított MDPI jelenleg több mint 390 lektorált, nyílt hozzáférésű, fizetős folyóiratot ad ki. 2016 és 2021 között jelentősen nőtt az MDPI által kiadott szakértői lektorált cikkek száma. Az MDPI stratégiája jelentős növekedést eredményezett, de kritikát is kiváltott a szakmai berkekben, a közlemények minőségével és az akadémiai funkciók üzleti érdekeknek való alárendelésével kapcsolatos vádak mellett. Az MDPI szerepelt Jeffrey Beall listáján 2014-ben – amely a ragadozó, nyílt hozzáférésű kiadóvállalatokat tartalmazta –, de a következő évben törölték onnan (Sasvári, 2022).

Csomós és Farkas (2023) tanulmányukban az MDPI kiadó térnyerésével foglalkoztak a közép-európai régióban, valamint Magyarországon. Eredményeik több fontos szempontra világítanak rá, melyek közül néhányat érdemes kiemelni:

- ✓ Közép-Európa perifériás helyzetben van a centrum angolszász vagy fejlettebb nyugat-európai országaihoz képest, mely problémát jelent olyan szempontból, hogy sokkal kisebb eséllyel indulnak a hagyományos kiadók neves folyóirataiban való publikálást tekintve,
- ✓ ezen országok tudományos rendszerei hasonló fejlődési utat járnak be, erőteljes lemaradást mutatnak a centrum országokkal szemben,
- ✓ teljesítményértékelő és előmeneteli rendszereikben a metria-alapú értékelés kerül előtérbe a presztízzsel szemben,
- ✓ folyamatos a publikációs kényszer a szerzőiken.

Ezen problémák mindegyikére ideális megoldást jelenthet a megafolyóiratokban, így az MDPI-ben való publikálás, a fentebb ismertetett rövidebb átfutási idő, valamint a nagyobb elfogadási ráta miatt. Ezek mellett további tényező, hogy ezen országok intézményei számára nehéz előteremteni a kellő erőforrásokat a hagyományos (Big Five) kiadók adatbázisainak előfizetéséhez, míg az MDPI esetében a szerzők a közleményeik megjelentetéséért fizetnek, melyek ezt követően nyíltan elérhetővé válnak (Open Access). Ez rendszerszinten jelenleg kevesebbe kerül az intézmények számára.

Ugyanakkor, ahogy azt Csomós és Farkas (2023) megfogalmazzák, vannak olyan intézmények (pl. Szegedi Tudományegyetem), melyek már intézkedéseket vezettek be az MDPI-s közlemények visszaszorítása érdekében. Ebben az esetben az intézményi költségvetés több másik kiadó mellett az MDPI-t is megjelölte, mint olyan kiadót, melynek APC költségeit nem lehet intézményi költségvetésből fizetni.

Az összehangolt állásfoglalás a magyar tudományos közösségtől azonban még várat magára, ez pedig végső sorban a szerzők számára jelent kihívást a publikációs stratégia kialakítása során. Jelen tanulmány célja bemutatni az Európai Unió 27 tagállamának publikációs szokásait, különös tekintettel az MDPI kiadó helyzetének vizsgálatára. A bevezető fejezet után a módszertan, majd a kutatási eredmények, végül a levonható következtetések és tudománypolitikai kérdések megfogalmazása található.

A kutatás menete

Jelen tanulmány legfőbb kérdését és ezáltal keretét a nemzetközileg indexált közlemények írása, valamint megjelenési helyeik adják. A világszerte elismert tudományos kiadók vizsgálatához azonban ismernünk szükséges a mai tudományos teljesítménymérés alapjául szolgáló Scopus és Web of Science adatbázisokat, valamint azok minőségbiztosítási folyamatait.

A Scopus az Elsevier kiadó absztrakt és hivatkozási adatbázisa, amelyet 2004-ben indítottak el. Mindenekelőtt folyóiratokat, könyveket, konferencia-előadásokat és szabadalmakat gyűjt össze, és ezekhez hoz létre hivatkozási és absztrakt adatbázist. A Scopus szerint több, mint 25000 lektorált folyóiratról több, mint 75 millió cikk bibliográfiai adatait és kivonatait tartalmazza. A Scopus több, mint 7000 nemzetközi kiadó publikációit veszi figyelembe, és 1,7 milliárd idézetet térképez fel a dokumentumok között.¹

A Web of Science (WoS) a világ legmegbízhatóbb kiadótól független globális hivatkozási adatbázisa. A WoS (korábban Web of Knowledge néven ismert) egy olyan webhely, amely előfizetésen alapuló hozzáférést biztosít több adatbázishoz, amelyek átfogó hivatkozási adatokat biztosítanak számos különböző tudományágban. Eredetileg az Institute for Scientific Information készítette, jelenleg a Clarivate (korábban a Thomson Reuters Intellectual Property and Science) tulajdona. A WoS több, mint 171 millió rekordot, 1,9 milliárd hivatkozást tartalmaz.²

A WoS és a Scopus esetében is elmondható, hogy az adatok feltöltése automatikusan történik meghatározott folyóiratcikk, könyv, könyvrészlet és konferenciaközlemény esetén, a szerzőnek csak javítási lehetősége van. A tudományos kiadók termékeiket komplex minőségbiztosítás keretében tudják indexáltatni a két citációs adatbázisban, majd adott termék (pl. folyóirat) tudományos hatása (közlemények és a közleményekre érkező hivatkozások száma) határozza meg a minősítést. Mindkét rendszerben az indexált folyóiratokat kvartilisekbe osztják (Q). A felső kvartilisbe (Q1; top 25%) tartozó folyóiratok a legértékesebbek mind az intézményi, mind az egyéni teljesítménymérés során. Ezt követi a Q2 (25-50%), Q3 (50-75%) és a Q4 (utolsó 25%) kategóriás folyóiratok. Adott folyóirat több tudományterületen és tudományágban is lehet indexált, a minőségi besorolása pedig eltérhet. Általában elmondhatjuk, hogy adott tudományterület vezető lapjai tartoznak a Q1-es kategóriába.

Jelen tanulmányban a kiadók két csoportja – Big Five és az MDPI – alapján vizsgáljuk az Európai Unió tagállamainak publikációs tevékenységét. Ez, mint ahogy az elméleti fejezetben írtunk róla, alapvetően a mai tudományos közlés két jellegében eltérő útját határozza meg. Míg a Big Five nemzetközi szinten elismert kiadók csoportját jelöli, mely a vezető tudományos platformokat biztosítja a legtöbb tudományterületen, addig az MDPI kiadó más üzletpolitikával terjeszkedő és jelentőségében egyre inkább felemelkedő kiadó napjainkban.

Vizsgáljuk az EU és az európai országok kutatási és innovációs teljesítményét is, melynek alapjául az éves Európai Innovációs Eredménytábla (European and Regional Innovation Scoreboards, EIS) szolgál. Ez az értékelő rendszer lehetővé teszi a politikai döntéshozók számára, hogy felmérjék a nemzeti kutatási és innovációs rendszerek

1 Scopus provides unmatched content and data quality, with superior search and analytical tools, <https://www.elsevier.com/solutions/scopus/how-scopus-works>

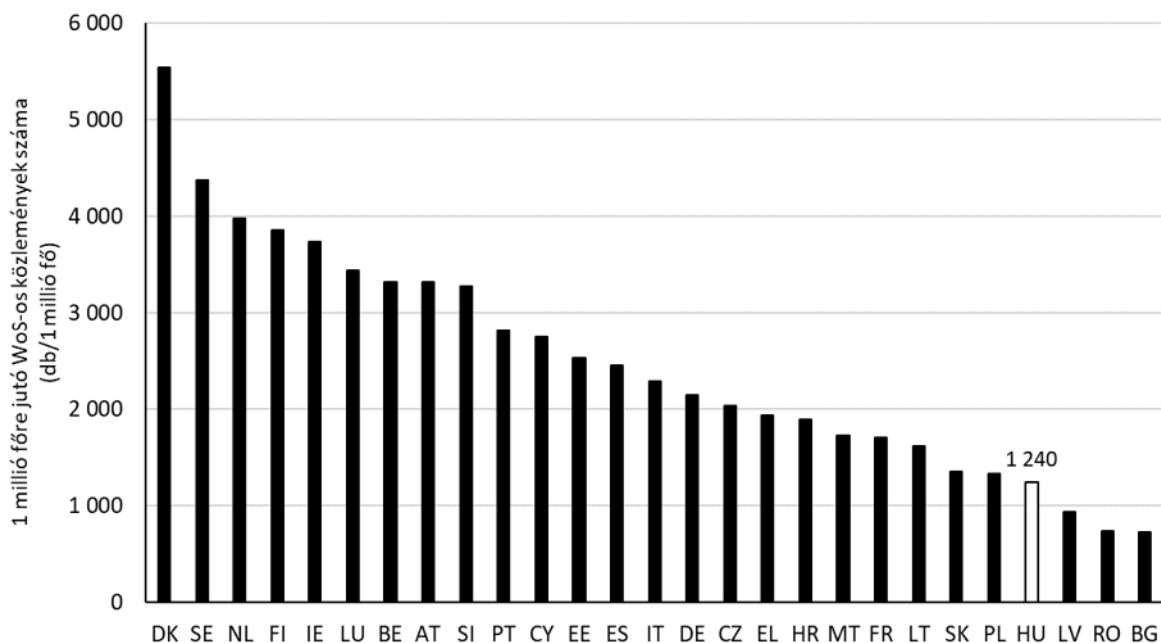
2 Web of Science, <https://clarivate.com/webofsciencegroup/solutions/web-of-science/>

viszonylagos erősségeit és gyengeségeit, nyomon kövessék az előrehaladást, és meghatározzák a kiemelt területeket az innovációs teljesítmény fokozása érdekében. A kutatási és innovációs teljesítmény egyik lenyomatának tekinthetjük a publikációs adatokat.

Kutatási eredmények

A kiadó szerinti publikációs tevékenység elemzése előtt érdemes vizsgálni az egyes EU tagállamok indexált közleményeinek alakulását, mind a Scopus, mind a WoS adatbázis alapján. Ezek alapján az országok, ahogy azt a grafikon is mutatja, rangsorolhatók. Az országok eltérő mérete miatt fajlagos (1 millió főre jutó közlemények száma) mutató alapján vizsgálódunk.

2. ábra. Web of Science által indexált közlemények lakosságarányos száma az Európai Unió országaiban 2020-ban³

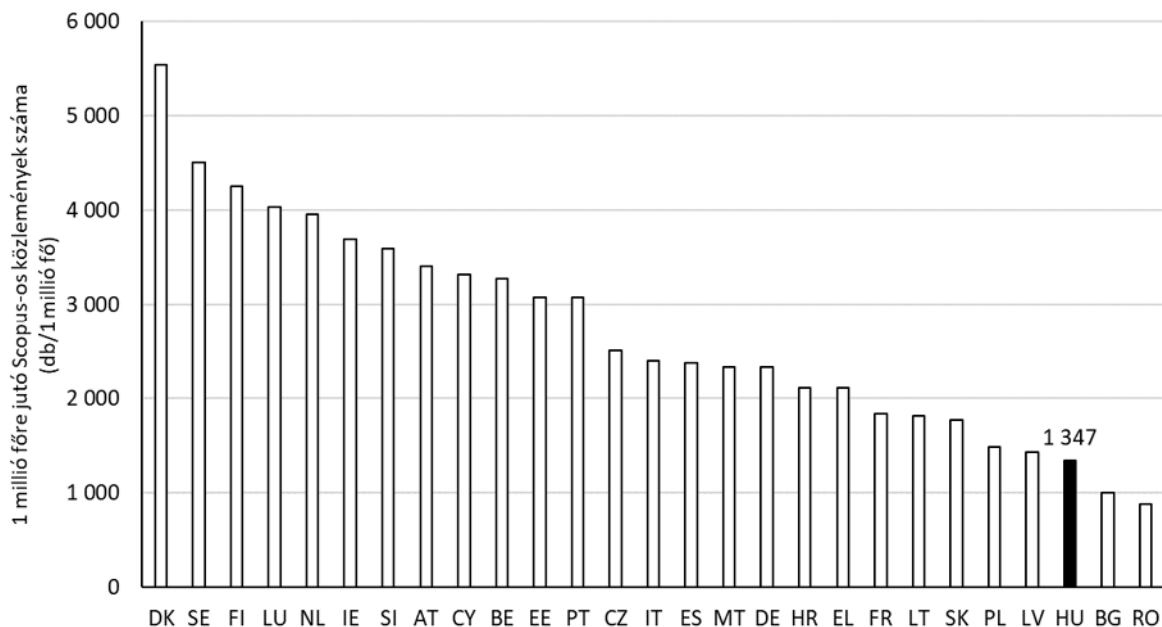
Forrás: Saját szerkesztés a Web of Science adatai alapján

A WoS által indexált közlemények 1 millió főre vetítve Dánia (5545 db), Svédország (4372 db) és Hollandia (3977 db) elsőbbségét mutatják. (2. ábra) Kiténik, hogy a közép-és kelet-európai államok a rangsor végén helyezkednek el. Hazánk ezen a listán is csak a 24. helyet érte el (1240

3 Rövidítések: Ausztria (AT), Belgium (BE), Bulgária (BG), Ciprus (CY), Csehország (CZ), Dánia (DK), Észtország (EE), Finnország (FI), Franciaország (FR), Görögország (EL), Hollandia (NL), Horvátország (HR), Írország (IE), Lengyelország (PL), Lettország (LV), Litvánia (LT), Luxemburg (LU), Magyarország (HU), Málta (MT), Németország (DE), Olaszország (IT), Portugália (PT), Románia (RO), Spanyolország (ES), Svédország (SE), Szlovákia (SK), Szlovénia (SI).

db/millió fő). Magyar szerzőktől 12123 db WoS által indexált közlemény jelent meg 2020-ban. Ennek 82%-a folyóiratcikk, 68%-a Open Access közlemény.

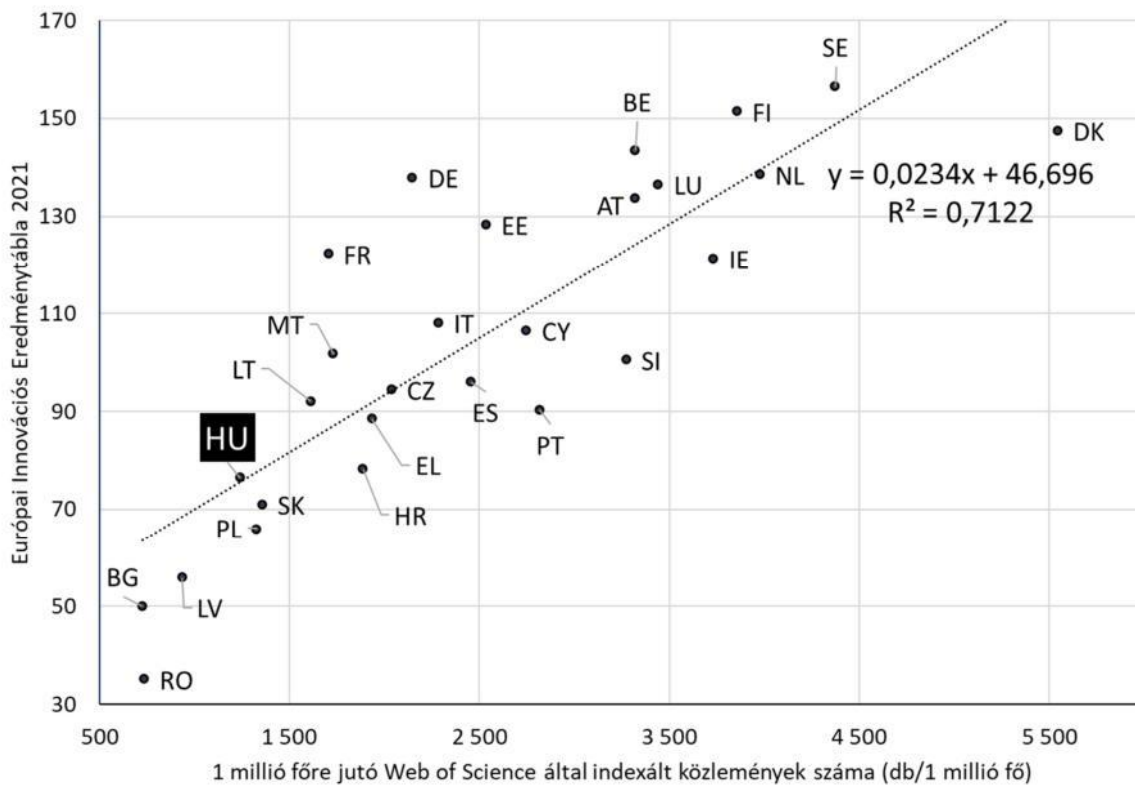
3. ábra. Scopus által indexált közlemények lakosságarányos száma az Európai Unió országaiban 2020-ban

Forrás: Saját szerkesztés a Scopus adatai alapján

A WoS-hoz hasonló kép rajzolódik ki a Scopus által indexált közleményeket tekintve is. (3. ábra) A rangsorban így is Dánia és Svédország szerezte meg a vezető helyeket, míg harmadikként Finnországot találjuk. Láthatjuk, hogy a közép- és kelet-európai államok itt is a lista végén szerepelnek, Magyarország a 27 vizsgált állam közül a 25. helyen áll 1347 darab / millió fő értékkel. 2020-ban a magyar szerzők 13168 db Scopus által indexált közlemény írásában vettek részt, amiből 76% folyóiratcikk.

4. ábra. Az Európai Innovációs Eredménytábla és a Web of Science által indexált közlemények lakosságarányos száma közötti kapcsolat

Forrás: Saját szerkesztés a Web of Science adatai alapján

Ha összevetjük az EIS és a fajlagos WoS adatokat, akkor igen hamar kiderül, hogy erős kapcsolat ($R^2=0,7122$) figyelhető meg a két mutató között (4. ábra). Itt is kitűnik, hogy a közép-és kelet-európai államok gyengébb EIS értékkel rendelkeznek, míg Dánia, Svédország, Finnország és Hollandia kifejezetten erős EIS értékkel vezet az EU tagállamok körében. Tehát adott állam innovációs potenciálja és nemzetközileg jegyzett publikációs tevékenysége szorosan összefügg.

A kiadók szerinti publikációs tendenciák vizsgálata során különösen az MDPI és a Big Five kiadók dinamikájára koncentrálnak. Érdemes kiemelni, hogy mint ahogyan azt az elméleti fejezetben bemutattuk, elsősorban a közép-és kelet-európai régió országaira erőteljes nyomás helyeződik a nemzetközi folyamatokhoz való felzárkózás miatt. Ez pedig táptalajt jelent a szerepében felértékelődő MDPI kiadónak.

1. táblázat. MDPI-s folyóiratcikkek arányának változása az évek függvényében a Scopus által indexált összes folyóiratcikkhez viszonyítva 2016 és 2021 között

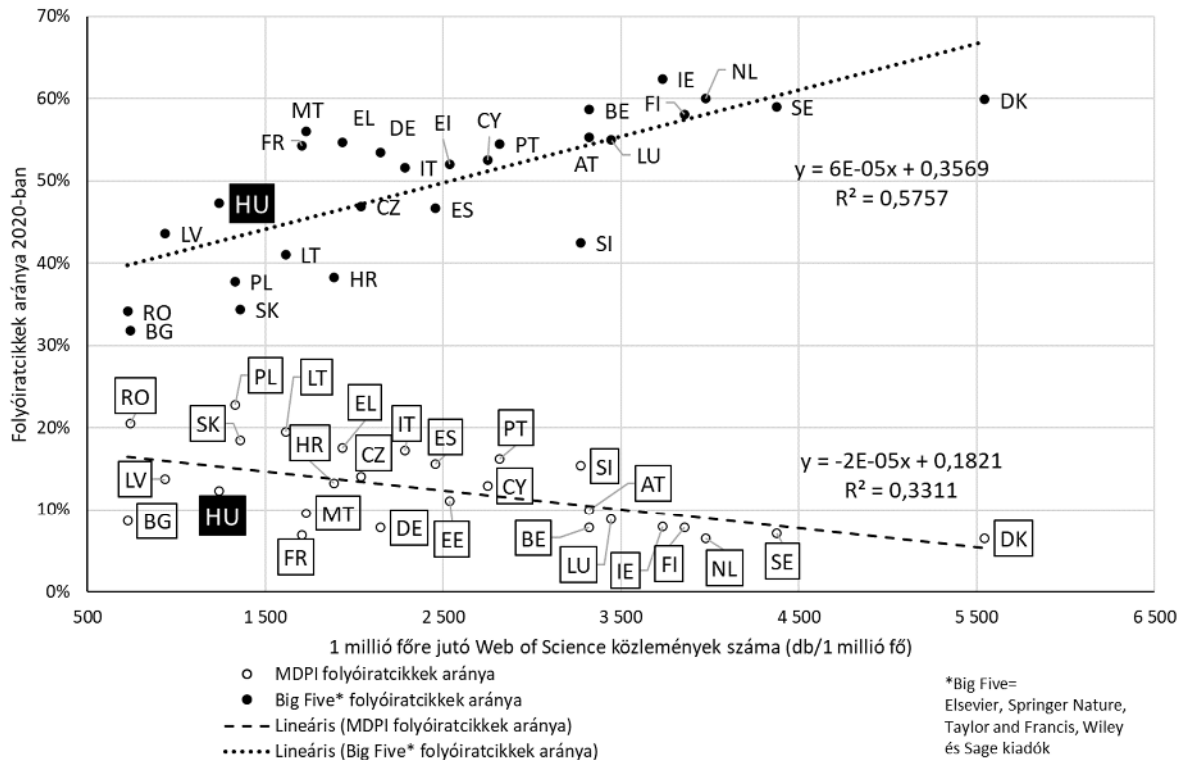
Sorszám	Ország Év	MDPI-s folyóiratcikkek aránya					
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	Dánia	0,8%	1,4%	2,3%	3,5%	5,3%	5,7%
2	Svédország	1,1%	1,5%	2,4%	4,0%	5,7%	6,6%
3	Hollandia	0,9%	1,3%	2,2%	3,4%	4,8%	5,8%
4	Finnország	1,1%	1,7%	3,2%	4,8%	6,7%	7,8%
5	Írország	1,1%	1,5%	2,6%	4,2%	5,7%	6,8%
6	Luxemburg	1,2%	1,9%	3,1%	4,0%	7,3%	8,9%
7	Belgium	1,1%	1,6%	2,7%	4,0%	6,1%	7,6%
8	Ausztria	1,3%	1,8%	3,4%	5,1%	7,6%	9,3%
9	Szlovénia	1,2%	1,3%	3,1%	6,2%	12,3%	18,0%
10	Portugália	1,5%	2,2%	4,2%	7,3%	12,2%	16,2%
11	Ciprus	1,0%	1,9%	3,5%	5,3%	9,6%	11,1%
12	Észtország	1,1%	1,4%	3,7%	5,6%	10,5%	13,5%
13	Spanyolország	1,5%	2,5%	4,4%	7,4%	12,4%	14,6%
14	Olaszország	1,6%	2,7%	4,3%	7,6%	12,3%	15,1%
15	Németország	1,0%	1,5%	2,6%	3,9%	6,0%	7,5%
16	Csehország	0,9%	1,5%	3,1%	6,1%	11,0%	15,1%
17	Görögország	1,2%	2,2%	4,7%	7,6%	12,2%	16,5%
18	Horvátország	0,8%	1,3%	2,4%	4,9%	9,9%	17,8%
19	Málta	1,5%	1,1%	2,1%	4,5%	8,1%	13,7%
20	Franciaország	0,8%	1,1%	2,0%	3,2%	5,2%	6,7%
21	Litvánia*	1,2%	2,5%	4,9%	9,3%	15,6%	24,9%
22	Szlovákia*	1,0%	1,8%	3,6%	7,3%	14,7%	22,5%
23	Lengyelország*	1,1%	1,9%	4,5%	9,1%	18,3%	26,0%
24	Magyarország	1,0%	1,3%	3,1%	6,5%	11,5%	16,2%
25	Lettország	1,1%	1,4%	2,7%	4,6%	10,6%	20,5%
26	Románia*	1,4%	2,2%	4,2%	8,4%	17,1%	32,1%
27	Bulgária	0,5%	0,8%	1,5%	3,6%	6,6%	12,7%

*Forrás: Saját szerkesztés a Scopus adatai alapján, *Az MDPI piacvezető a Scopusos kiadók között.*

Ezt a tendenciát mutatja az 1. táblázat is, ahol kitűnik, hogy 2016 és 2021 között az MDPI jelentősen terjeszkedett a legtöbb európai országban, különös tekintettel elsősorban a közép-és kelet-európai államokban. Míg a nyugat-európai államokban a Scopus által indexált közlemények 10 %-át sem éri el az MDPI kiadójú közlemények aránya, addig ez az arány Romániában 32,1%. Az MDPI közlemények részesedése Dániában (5,7%) és Hollandiában (5,8%) a legalacsonyabb, mely országok mind a lakosságárányos nemzetközileg jegyzett közlemények, mind az EIS értékek alapján kitűntek. Az MDPI közlemények részesedését tekintve a legmagasabb értékeket Romániában (32,1%), Lengyelországban (26%) és Litvániában (24,9%) találjuk. A Visegrádi országokat tekintve Lengyelországban (26%), Szlovákiában (22,5%), Magyarországon

(16,2%), Csehországban pedig (15,1%) az MDPI közlemények aránya, mely a kiadó igencsak jelentős szerepére utal.

5. ábra. A Big Five és az MDPI kiadók folyóiratcikkeinek aránya országonként 2020-ban

Forrás: Saját szerkesztés a Web of Science adatai alapján

Érdekes vizsgálnunk a Big Five és az MDPI kapcsolatát is (5. ábra), melyből alapvetően kirajzolódik, hogy a fejlettebb nyugat-európai országok továbbra is a Big Five kiadóiban publikálnak, míg az MDPI jelentősége a közép- és kelet-európai államok tudományos életében vált jelentőssé. Míg Big Five részesedése Romániában és Bulgáriában a legalacsonyabb, addig az MDPI részesedése Romániában a legmagasabb.

Következtetések

Az MDPI kiadóval való publikálás egyre inkább előtérbe kerülő tendenciája miatt vitatott kérdéssé vált. A szakértők eltérő álláspontokat fogalmaznak meg a kiadó üzletpolitikai fogásai miatt, valamint leginkább tudományos hatása és hitelessége kapcsán. Az elemzés eredményeiből kitűnik, hogy az EU tagállamai körében kettő tudományos kommunikációs csatorna vált szét az utóbbi években. Míg a nyugat-európai országok továbbra is a Big 5 hagyományos kiadók lapjaiban publikálnak, addig a felzárkózó régiók, különösen a közép- és kelet-európai államok jelentős mértékben támaszkodnak az MDPI lapjaira megjelenési felületként. Ennek a tendenciának fontos tudománypolitikai kérdései is felmerülnek, ezek közül néhányat igyekszünk felvillantani hazánkra vonatkozóan.

1. A hazánkban lezajlott felsőoktatási modellváltás keretében az intézmények bizonyos állami támogatásokat az elért teljesítményük alapján szerezhettek meg. A teljesítménymérés a publikációs tevékenységre vonatkozóan is határoz meg indikátorokat, melyek közül az intézmények a következőket alkalmazhatják (Sasvári & Fejes, 2023):

- Az intézmény teljes tudományos publikációinak a száma az MTMT-ben.
- Az intézmény teljes tudományos publikációinak a száma az MTMT-ben, amelyek WoS/Scopus azonosítóval rendelkeznek.
- Az intézmény teljes tudományos publikációinak a száma az MTMT-ben, melyek legalább SJR Q2 minősítésű folyóiratban jelentek meg.
- Az intézmény adott évet megelőző 5 évben megjelent, WoS/Scopus azonosítóval rendelkező közleményeire kapott, legfeljebb az adott évig megjelent WoS/Scopus azonosítóval rendelkező idézők száma az MTMT-ben.

Az MDPI lapjai közül a Scimago Journal Ranking listája szerint 4 Q4-es, 14 Q3-as, 101 Q2-es és 60 Q1-es besorolású, ami azt jelenti, hogy a kizárólag a publikációra vonatkozó (1., 2. és 3. indikátor) indikátorok mindegyike teljesíthető az MDPI lapokban való publikálással, hiszen kiadványaik közel 90%-a legalább Q2-es besorolással rendelkezik.

2. A nemzetközi egyetemi rangsorok főleg a modellváltó intézmények számára elsődleges prioritássá váltak, mert „rangorbónuszhoz” juthatnak az elért helyezések megtartásával vagy a rangsorokban való előrelépéssel. A nemzetközi egyetemi rangsorok körében a QS, THE Times és ARWU rangsorokat vizsgáltuk, melyek mindegyike elfogadja az MDPI lapjaiban megjelenő közleményeket.

3. Az egyéni előmenetel (habilitáció, egyetemi tanári, MTA doktori) pályázatainak esetében azonban már vannak olyan tudományos bizottságok, melyek kizárták a megafolyóiratok kiadóit – köztük az MDPI-t is – az értékelő folyamatuk során. Itt tehát az intézményi versenyképesség és az egyéni előmenetel két ellentétes pólust képvisel, a szerző kapacitásait ezáltal szétforgácsolva. Hasonló dilemma zajlik a hazai tudományos kiválósági pályázatok (pl. Bolyai ösztöndíj) esetében is, mert az ösztöndíjasok nagy arányban publikálnak az MDPI folyóirataiban.

A régió országai közül ugyanakkor nem csak hazánkban tört előre az MDPI-ben való publikálás. A direkt finanszírozási modellt a versenyképesség szempontjából sikeresen alkalmazó Csehország és Szlovákia is jelentős hányadban támaszkodik az MDPI-s közleményekre. Az eredményein tehát rávilágítanak arra is, hogy ezek az országok nem a nyugat-európai államok által preferált megjelenési felületeken kommunikálnak nagyobb részt, hanem alternatív kommunikációs csatornaként használják az MDPI-t. Az alapvető probléma, hogy ezen országok intézményei nagyrészt nem tudnak előfizetni a Big five kiadó termékeire, melyek az adatbázisaik előfizetése esetén biztosítanának a szerzők számára ingyenes megjelenést. Ugyanakkor jelenleg ezen intézményeknek kedvezményesebb az MDPI közleményeinek megjelenési költségeit fizetni.

Jelen tanulmány természetesen nem vállalkozik arra, hogy eldöntse az MDPI kiadó körüli vitákat, a szerzők célja összegyűjteni azokat a dilemmákat, melyek valamely szempontból összefüggnek az MDPI és hasonló alapokon működő kiadók melletti vagy elleni érvelés során előkerülhetnek.

Köszönetnyilvánítás

A kutatást a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hálózattudományi Kutatóműhelye támogatta. A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22--3-II-NKE-28 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Irodalomjegyzék

- Björk, B.-C. (2015). Have the 'mega-journals' reached the limits to growth? *PeerJ*, 3, e981, DOI: <https://doi.org/10.7717/peerj.981>
- Björk, B.-C. (2018). Evolution of the scholarly mega-journal, 2006-2017. *PeerJ*, 6, e4357. DOI: <https://doi.org/10.7717/peerj.4357>
- Björk, B.-C., & Catani, P. (2016). Peer review in megajournals compared with traditional scholarly journals: Does it make a difference? *Learned Publishing*, 29 (1), 9-12. DOI: <https://doi.org/10.1002/leap.1007>
- Csomós, G., Farkas, J. Z. (2023). Understanding the increasing market share of the academic publisher "Multidisciplinary Digital Publishing Institute" in the publication output of Central and Eastern European countries: A case study of Hungary. *Scientometrics*, 128, 803-824. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11192-022-04586-1>
- Dani, E. (2018). How "Publish or Perish" Can Become "Publish and Perish" in the Age of Objective Assessment of Scientific Quality. *Systemics, Cybernetics and Informatics*, 16 (4), 20-25. Retrieved from [http://iisci.org/journal/CV\\$/sci/pdfs/IP052LL18.pdf](http://iisci.org/journal/CV$/sci/pdfs/IP052LL18.pdf) [31.05.2023].
- Duffy, M. A. (2017). Last and Corresponding Authorship Practices in Ecology. *Ecology and Evolution*, 7, 8876-8887. DOI: <https://doi.org/10.1002/ece3.3435>. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5677469/> [31.05.2023].
- Juhász A., & Alter E. (2021). Tudományos láthatóság és ragadozó folyóiratok a hazai felsőoktatásban. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 68 (3-4), 156-163. Letöltés <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/12949> [2023.06.01].
- Krüger, D., & Marshall, D. (2017). Bite-size research: BMC research notes goes back to its roots. *BMC Research Notes*, 10 (95), 2. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13104-017-2418-y>
- Magura T. (2019). Paradigmaváltás szükségessége a tudományos teljesítmény értékelése során. *Magyar Tudomány*, 180 (8), 1158-1165. DOI: <https://doi.org/10.1556/2065.180.2019.8.6>

- Sasvári P., Fejes Zs. (2023). Publikációs lehetőségek Scopus által indexált folyóiratokba állam- és jogtudomány esetén. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 70 (1), 38-58. DOI: <https://doi.org/10.3311/tmt.13209>
- Sasvári P. (2022). A 2021-ben nyertes Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban részesültek empirikus vizsgálata In Koltay A., & Gellér B. (szerk.), *Jó kormányzás és büntetőjog: Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára* (pp. 551-567). Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó. Letöltés <http://hdl.handle.net/20.500.12944/18016> [2023.06.11].
- Sasvári P., & Urbanovics A. (2022). Négy magyar egyetem tématerület szerinti kockázatvizsgálata a QS szakterületi egyetemi rangsor szempontjából. *Magyar Tudomány*, 183 (12), 1561-1577. DOI: <https://doi-org/10.1556/2065.183.2022.12.5>
- Solomon, D. (2014). A survey of authors publishing in four megajournals. *PeerJ*, 2, e:365. DOI: <https://doi-org/10.7717/peerj.365>
- Spezi, V., Wakeling, S., Pinfield, S., Creaser, C., Fry, J., & Willett, P. (2017). Open-access megajournals: the future of scholarly communication or academic dumping ground? A review. *Journal of Documentation*, 73 (2), 263-283. DOI: <https://doi-org/10.1108/JD-06-2016-0082>
- Spezi, V., Wakeling, S., Pinfield, S., Fry, J., Creaser, C., & Willett, P. (2018). 'Let the community decide'? The vision and reality of soundness-only peer review in open-access mega-journals. *Journal of Documentation*, 74 (1), 137-161. DOI: <https://doi-org/10.1108/JD-06-2017-0092>
- Wakeling, S., Spezi, V., Creaser, C., Fry, J., Pinfield, S., & Willett, P. (2017a). Open access megajournals: the publisher perspective (part 2: operational realities). *Learned Publishing*, 30 (3), 313-322. DOI: <https://doi-org/10.1002/leap.1118>
- Wakeling, S., Spezi, V., Fry, J., Creaser, C., Pinfield, S., & Willett, P. (2017b). Open access megajournals: The publisher perspective' (part 1: motivations). *Learned Publishing*, 30 (3), 301-311. DOI: <https://doi-org/10.1002/leap.1117>
- Wakeling, S., Willett, P., Creaser, C., Fry, J., Pinfield, S., & Spezi, V. (2016). Open-access mega-journals: A bibliometric profile. *PLOS One*, 11, e0165359. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0165359>